

YELDA YÜREKLİ
“Küçük Moskova” Tuzluçayır

YELDA YÜREKLI 1989'da Tokat/Almus'ta doğdu. İlk ve orta öğrenimini İstanbul'da tamamladı. 2013'te Ankara Üniversitesi DTCF Sosyoloji Bölümü'nden mezun oldu. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Bölümü'nde yüksek lisans eğitimini sürdürmektedir. 2012'den bu yana Tuzluca'yı'da yaşıyor.

İletişim Yayınları 2262 • Araştırma-İnceleme Dizisi 374

ISBN-13: 978-975-05-1882-9

© 2016 İletişim Yayıncılık A. Ş.

1. BASKI 2016, İstanbul

EDİTÖR Tanıl Bora

YAYINA HAZIRLAYAN Aybars Yanık

DİZİ KAPAK TASARIMI Ümit Kıvanç

KAPAK Suat Aysu

UYGULAMA Hüsnü Abbas

DÜZELTİ Ebru Gezici

BASKI ve CILT Sena Ofset · SERTİFİKA NO. 12064

Litros Yolu 2. Matbaacılar Sitesi B Blok 6. Kat No. 4NB 7-9-11

Topkapı 34010 İstanbul Tel: 212.613 38 46

İletişim Yayınları · SERTİFİKA NO. 10721

Binbirdirek Meydanı Sokak, İletişim Han 3, Fatih 34122 İstanbul

Tel: 212.516 22 60-61-62 • Faks: 212.516 12 58

e-mail: iletisim@iletisim.com.tr • web: www.iletisim.com.tr

YELDA YÜREKLI

“Küçük Moskova” Tuzluçayır

Tuzluçayır'dan bir yanı kente bir yanı dağa
Yol gider asfalttır, Natoyolu
Ankara'nın ağaları beyleri
Oradan sürer arabalarını
Bir tapınma gibi, karlı dağlara
Arınır mı sınırlar kim bilir
Yüreklerindeki kir
– Gülten Akın
(*Seyran Destanı'*ndan)

Gülten Akın'ın anısına saygıyla...

İÇİNDEKİLER

BAŞLARKEN...	9
BİRİNCİ BÖLÜM	11
Giriş: Neden böyle bir çalışma yaptım?	11
Neden Tuzluçayır?	15
Bu çalışma nasıl yapıldı?	19
İKİNCİ BÖLÜM	25
Mahalleye dair ilk izlenimler	25
Mahallenin oluşumu	33
Mahallenin 80 öncesi durumu: "Küçük Moskova"	50
<i>Mahallenin 80 öncesi durumu</i>	50
<i>Mahallenin politikleşme süreci:</i>	
<i>Tuzluçayır nasıl Tuzluçayır oldu?</i>	69
<i>Tuzluçayır Lisesi'nin işgali</i>	79
<i>Mamak'a sonbahar geliyordu:</i>	
<i>80 Darbesi'ne adım adım yaklaşırken...</i>	82
Darbe dönemi: "Mamak'a sonbahar geldi"	84
<i>80 Darbesi neden yapılmıştı?</i>	92
<i>İdam ve işkenceler</i>	96
Darbe sonrası Tuzluçayır	103
Gecekonudandan apartmana bir dönüşüm hikâyesi	112

...ve bugün	128
34 yıl sonra Tuzluçayır	130
Gençlik...	138
Mahallenin siyasete yaklaşımı	150
• Kendinizi nasıl bir kimlik (etnik, siyasi veya dinî açıdan) içerisinde tanımlıyorsunuz?	151
• Aileniz içindeki dinsel geleneklerden ve politik tutumlardan bahsedebilir misiniz?	159
• Alevilerin siyasete yaklaşımını nasıl değerlendiriyorsunuz? Sizce Aleviler nasıl bir politik tutum içindeler?	162
• Neden CHP?	172
• Kürtler, Kürt halklarının mücadelesi ve çözüm süreci nasıl değerlendiriliyor?	181
Nereden nereye?	197
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	223
Gezi direnişi	223
<i>"Tuzluçayır uyuma direnişe sahip çık":</i> <i>Tuzluçayır'da "Gezi"</i>	230
Cami-Cemevi Projesi	244
<i>Cami-Cemevi Projesi nasıl bir proje ve neyi amaçlıyor?</i>	246
<i>Neden Tuzluçayır?</i>	253
<i>"Dönen dönsün, ben dönmezem yolumdan":</i> <i>Tuzluçayır Direnişi</i>	257
<i>Projenin mimarları nasıl değerlendiriliyor?</i> <i>(Fethullah Gülen - İzzettin Doğan,</i> <i>Gülen Cemaati - Cem Vakfı ilişkisi)</i>	276
<i>Son gelişmeler...</i>	284
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM	291
Tuzluçayır'a dışarıdan bakmak...	291
<i>Tuzluçayır Mahallesi nasıl görülüyor?</i>	291
<i>Basında Tuzluçayır</i>	296
<i>Tuzluçayırlı olmak!</i>	301
BITİRİRKEN...	307
KAYNAKÇA	309

BAŞLARKEN...

“Başlamak” fiilinin kelime anlamının pratiği son birkaç yıldır öğrendiğim en önemli şey diyebilirim. Hayatta çoğu zaman büyük büyük hedefler koyuyoruz önümüze ve yine büyük büyük kararlar alıyoruz; ama genelde her şey bir anda yoluna girsin istediğimizden, ufak ufak başlamayı bilmiyoruz. Yani bu durum, en azından benim için bir süre öncesine kadar böyleydi. Sonra baktım ki neye karar verirsem vereyim, bu yönde en ufak bir adım atmayınca hiçbir şey olmuyor. “İnanmak başarmanın yarısıdır,” derler. Tabii motivasyon açısından bu da önemli ancak bence “başlamak”, “yola çıkmak” başarmanın yarısı. Bu nedenle, çıktığım bu yolda Tuzluçayır Mahallesi benim için güzel bir başlangıç oldu. Özgür’ün mahalleyi bana tanıtmamasıyla, buraya taşınmama vesile olmasıyla, tez ve kitap için yardımlarıyla ve her şeyden önemlisi değerli arkadaşlığıyla bu başlangıçta önemli bir yeri var. Bu çalışmanın altyapısını lisans bitirme tezimi oluşturduğu için tez danışmanım Hayriye Erbaş ve tez görüşmecilerimin katkılarını unutamam. Ercan Geçgin kitap fikrini ortaya atan ve kitap sürecinin başlamasına vesile olan değerli bir hocam. Tanıl Bora’nın teşviki ve yardımları olmadan olmazdı. Hamdullah bütün sabrıyla her zaman yanımda oldu. Ve tabii ki hayattaki en değerlim annem, onun varlığı her za-

man bana güç verir. Kardeşim Mehmet Yürekli'yi atlarsam ayıp olur, o nasılımı, niçinini biliyor.

Hayattaki en büyük kârımız güzel insanlar ve güzel anılar biriktirmek sanırım. Güzel insanlar ve güzel anılar biriktirdiğim bir mahalle Tuzluçayır Mahallesi. Mahallenin hikâyesi kapsamında hikâyelerini aktardığım o güzel insanlara (Seher, Orhan, Hasan Hüseyin, Hasan, Hasan K., Kamil, Zülfikar, Sırma, Fuat, Özgür, Deniz, Mahmut, Hasan D., Ali Kürşat, Arzu, Cuma, Yaşar) sonsuz teşekkürlerimi sunarım. Mahallenin eski fotoğraflarına ulaşmam çok kolay olmadı. Bu nedenle fotoğraflar için Yaşar Kanbur'un yardımları önemliydi. Fotoğrafları için Çağlar Özbilgin'e ayrıca teşekkür borçluyum. Mahalledeki Çınar İnşaat ve Kangal Kiraathanesi'nden almış olduğum eski fotoğrafları da belirtmeden geçemem. Ayrıca Tuzluçayır Mahallesi'ndeki arkadaşlarımın ve komşularımın bu çalışmaya katkısı büyük. Tuzluçayır Muhtarı Zülfikar Odabaşı'nın (Zülfikar Abi) bana olan güveni, açıklınlığı ve desteği önemliydi.

Ve tabii ki hayatımda biriktirmiş olduğum diğer güzel insanlar: Derya her zaman bir arkadaş, abla ve bazen de annem gibi kahrımı çeken candan arkadaşım. Aynı şekilde Evindar, Yeter, Merve ve daha sayamadığım birçok arkadaşım... Lafı biraz uzattım ama Karl Marx, "Emek en yüce değerdir," diyor; kısacası emeği geçen herkese sonsuz teşekkürler.

BİRİNCİ BÖLÜM

Giriş: Neden böyle bir çalışma yaptım?

Üniversiteyi bitirmemin üzerinden bir yıl geçmişti. Bitirme tezime benzeyen ancak büyük oranda farklılıklar taşıyan bu çalışma, bir süre sonra tamamıyla Tuzluçayır Mahallesi'nin hikâyesinin yer aldığı ve geriye kalan bütün o dönemlerin (gecekondulaşma, 80 öncesi, 80 Darbesi, darbe sonrası, apartmanlaşma vs.), mahallenin hikâyesinin içinde yer aldığı ölçüde verilmeye çalışıldığı bir çalışma olacaktı. Tez kapsamında daha çok 80 Darbesi üzerinde durmuştum. Bu nedenle mahalleyi de darbenin mahalleye etkisi bağlamında ele aldığım için çalışmamda Tuzluçayır Mahallesi sadece küçük bir örneklem olarak yer aldığı gibi, fiziki materyal olarak da oldukça az yer tutuyordu. Çalışmanın büyük bir kısmını, 1940'lardan başlattığım ve 80 Darbesi'nden günümüze kadar getirmiş olduğum kapsamlı bir tarihsel analize ayırmıştım. Neden böyle bir çalışma yaptığım sorusuna cevap verebilmem için öncelikle lisans bitirme tezim olan "80 Darbesi ve Toplumsal Muhalefete Etkisi" adlı tez çalışmamı neden yaptığımdan bahsetmem gerekir.

Peki, neden 80 Darbesi? Hayatım boyunca hep merak ettiğim konular üzerine okumalar yaptım, çalıştım, ilgilerimin peşinden gittim ve gitmekteyim diyebilirim. Aslında işin özü "merak

ve ilgi". Bu konulara olan merakımı biraz daha gerilere götüre-
rek anlatmam gerekir. Deniz Gezmiş ismini bir misafirliktey-
ken babamın oradaki tanıdıklarıyla konuşmaları sırasında duydu-
ğumda, ilkokul beşinci sınıf öğrencisiydim. Can Dündar'ın *Be-
nim Gençliğim* kitabındaki faşizm, Nazizm kavramlarının ne de-
mek olduklarını okuldaki hocalarıma sorarken de liseye henüz
başlamamıştım. Sonra ben lisedeyken *Hatırla Sevgili* adında bir
televizyon dizisi vardı. Diziyi o günlerde çok iyi takip ettiğimi
söyleyemem; ancak dizinin de etkisiyle bende, o diziyi de konu
olan 1945-1980 arası dönemde ne olup bittiğini araştırmak üze-
rine bir merak doğdu. Okul hayatım boyunca hiç sevemediğim
tarih derslerinden bir kez daha nefret ettim o zaman. "Tarih"i
seviyordum; ancak "tarih dersleri"ni sevmiyordum. Bu dersler-
de bize anlatılanların ezberci bir dayatma olduğunu düşünü-
yordum. Bu nedenle de okuldaki anlatılanları bir kenara bıra-
kıp 1945-1972 arası dönemi kendim araştırmaya başladım. Za-
ten okullarda, bu dönemlere ait şeyler de anlatılmıyordu. Bunla-
rı araştırıp az çok bilgi sahibi olmuşum; ancak 1972-1980 arası
dönem ve sonrasına dair neredeyse doğru düzgün hiçbir şey bil-
miyordum. Yani bildiklerim çok yüzeysel şeylerdi. İşin kötü ta-
rafı, çevremdeki insanlar (annem ve babam o dönemde küçük-
müş ama), o darbe dönemini hatırlayanlar sorduğum hiçbir so-
ruya cevap vermeden konuyu geçiştiriyorlardı. Hele de 80 ön-
cesi soldan, hangi örgütlenmelerin olduğundan vs. bahsedince,
konuyu direkt kapatıyor ya da duymamazlıktan geliyorlardı. Bu
durum üniversiteye başladığım zaman da canımı sıkmaya başla-
mıştı. Zaten uzunca bir süreyi üniversite sınavına hazırlanmak-
la, deyim yerinde ise "boş" geçiriyorduk, aileden de biraz bil-
gi, anlatım, teşvik vs. olmayınca bu tür konularda bir şey öğ-
renmek için geriye sadece kişinin kendi çabası kalıyordu. Öyle
de yaptım. Üniversiteye başladığım yıllarda birçok sol örgütlen-
me tanıdım. Çoklardı ve dahası bölünerek çoğalıyorlardı! İde-
olojilerini doğru düzgün öğrenebilmek için 68 Kuşağı'ndan dev-
rimci önderlerin oluşturduğu örgütlenmelerin devamı niteliğin-
de bölünmüş olan 80 öncesi sol örgütlenmeleri de bilmek gere-
kiyordu. Bir şeyler okuyordum; ancak okul için de başka oku-

malar yapmak gerekiyordu. Dolayısıyla yaz tatilleri dışında pek vakit ayıramıyordum. Ayrıca okuduklarım da beni tatmin etmiyordu. Bir anlamda büyük parçayı görebilmek için pencereyi daha da genişletmeli ve bu konuda geniş kapsamlı bir araştırma yapmalıyım. Bu yapacağım araştırma sadece kitaplarla sınırlı kalmamalıydı. 80 Darbesi ve öncesi yıllar, hatta 60'lar bize uzak değildi; ancak bunun için kendimi motive ve disipline edici bir şey gerekiyordu. Yoksa bu merak ve araştırma isteği okul dönemi içinde belli bir sürece yayılır ve uzadıkça da bir süre sonra sönmeye başlardı. Ayrıca buna sistemli bir şekilde vakit ayırabilmem için birazcık da zorunluluk gerekiyordu. Şöyle ki, bir şeyi sırf zorunluluktan ötürü yapmak, yapmaya çalışmak benim için başarısızlık, mutsuzluk, sıkılmak demektir. Dolayısıyla lisans bitirme tezi gibi yapmaya zorunlu olduğum bir çalışmayı ilgi ve merak duyduğum bir konu üzerine yaparsam, ortaya güzel bir şeyler çıkabilirdi. Böylelikle birçok konuda merakımı gidererek kendimi de tatmin etmiş olacaktım. Tez çalışmamı da öncelikle, çeşitli konulardaki merakımı gidermek ve bilgi düzeyimi artırmak için yapmıştım. Ayrıca bu çalışma, bana 80 Darbesi'ni katı bir determinizm ile 24 Ocak Kararları'nın uygulanması olarak gören yorumların dışına çıkma şansını da verdi. Darbe döneminde ve sonrasında yaşananları daha eleştirel bir perspektiften, mikro düzeyde inceleme olanağı sundu.

Kitaba gelince, aslında böyle bir fikir hiç aklımda yoktu. Lisans tezinden olsa olsa bir makale olur düşüncesindeydim; çünkü Tuzluçayır adına çok da kapsamlı bir çalışma yapmış degildim. Bu konuda Ankara Üniversitesi'nde araştırma görevlisi olan hocam Ercan Geçgin'in teşviki benim için çok önemli bir yerde duruyor. Yoksa benim aklımda, yapmış olduğum tez çalışmasından bir kitap çıkarabileceğime dair en ufak bir fikir yoktu. Bununla birlikte benimle kendi özelinde mahallenin hikâyesini paylaşan bu insanlara karşı, onlar bu çalışmayı bir ödev olarak görüp yardım etmiş oldukları halde, bir sorumluluk duygusu taşıyordum. Tuzluçayır'da yaşıyordum ve bu mahallenin geçmişini, bugününü, kısacası hikâyesini biliyordum ve bu hikâyeyi gelecek kuşakların da bilmesini istiyordum. Bu

mahalle kimliğiyle, kültürel öğeleriyle, politik duruşuyla, geçmişiyile, geleceğiyle farklı bir yerde duruyordu. Ayrıca mahalle özelinde yaşananlar günümüzdeki birçok toplumsal soruna da ışık tutuyordu.

Söylemeden geçemeyeceğim bir nokta daha var ki o da Tanıl Bora'nın benim açımdan oldukça önemli olan teşviki diyebilirim. Lisans tezi olarak çalışmamı kendisine gönderdiğimde, bunu tez olarak yayımlayamayacaklarını söyledikten sonra konuyu kapatsaydı belki de (o günkü durumumu da düşününce) bunun üzerinde tekrar durmayacaktım; ancak Tanıl Hoca'nın bana olan inancı ve katkıları benim de kendime inanmamı sağladı. Artık büyük bir sorumluluk üstlenmiştim. En başta kendime olmak üzere değer verdiğim bütün insanlara ve hikâyesini anlatmaya çalıştığım Tuzluçayır Mahallesi'ne karşı bir sorumluluğum vardı. En başta Tanıl Hoca olmak üzere bu çalışma için bana inanan, güvenen bütün insanlara karşı bir sorumluluğum vardı. Dolayısıyla bu çalışma benim için öncelikle, çocuksu bir ilgi ve merakla başlayarak Tuzluçayır'a kadar gelen hikâyenin omuzlarına yüklemiş olduğu sorumluluğu taşıyabilen olgun bir birey olma yönünde atılmış bir adımdı.

En temel neden ise mahallelerin de tıpkı insanlar gibi bir hikâyesinin olması. Tuzluçayır açısından düşündüğümüzde, bu hikâye öyle bir hikâye ki çok geniş bir tarihsel dönemi ve bu dönemde yaşananları bizlere sunuyor. Yani bu mahallenin hikâyesini okuyanlar bu mahallede sadece Tuzluçayır'ı bulmayacak. Tuzluçayır özelinde Türkiye'nin önemli bir tarihsel dönemine de tanıklık eden ve etmekte olan bir mahalle bulacaklar. Köyden kente göçlere, yoksulluğa, yoksulluğun yüzleri olan gecekondulara, 68 Kuşağı'na, 12 Mart'a, 12 Eylül'e, darbe sonrası değişen yaşamlara, bir toplumun (Alevi toplumunun) yaşadıklarına, yaşayışına, kültürüne, politik tutumlarına, düşüncelerine, 12 Eylül'ün döktüğü yaprakların Gezi'de yeniden yeşerişine ve Tuzluçayır Direnişi'ne uzanan bir zaman yolculuğuna Tuzluçayır özelinde hep birlikte tanıklık edeceğiz. Bu çalışma, bir anlamda da böyle bir zaman tüneline Tuzluçayır özelinde inşa etmek için yapılmış bir çalışmadır.